

**L'ESGLÉSIA DE SANT TOMÀS
DE FLUVIÀ, S.XI**

LA HISTÒRIA, EL MONUMENT,
LES PINTURES

COMUNICACIÓ DEL CENTRE D'ESTUDIS
DEL BAIX FLUVIÀ
TORROELLA DE FLUVIÀ
(Alt Empordà)

Dintre el clos reduït del que comprèn l'àrea del terme municipal de Torroella de Fluvià (Alt Empordà), 16,73 Km², amb els seus agregats de Vilacolum de Dalt i Sant Tomàs de Fluvià, en visió retrospectiva, una trentena d'anys enrera, el poblet de Sant Tomàs fou notícia i objecte de certa atenció per part dels estudiosos i afeccionats del poble de Torroella de Fluvià en el camp de l'arqueologia.

El motiu d'aquest despertar, fou l'esglesiola de l'esmentat poblet la qual, per l'estat d'abandó i aspecte ruïnós que presentava, concità a uns quants afeccionats a cercar la manera de dur a terme la seva rehabilitació, mitjançant prestació personal voluntària, certes obres de contenció per tal de deturar la constant degradació que sofria el monument i en primera providència, trobar l'ajut corresponent donant a conèixer a les autoritats competents de la província el seu estat, per a procedir ràpidament a la consolidació i salvament d'aquest patrimoni artístic qualificat d'extraordinari.

No cal dir que l'actitud presa per aquesta colla d'entusiastes, despertaren inquietuds i enraonies entre el veïnatge, inclòs el rector del poble, els quals, aliens a aquests valors patrimonials, vivien despreocupats i al marge de tot allò que conformen certs béns comunals dels quals la gent, en general, no s'interessa puix que són de tots i de ningú, i la indiferència més absoluta se'n fa mestressa.

Així doncs, havien animosos, donat el primer pas positiu d'un inicial moviment socio-cultural que conscienciejà una necessitat ineludible: salvar el monument de la desídia i de l'abandó i a l'ensems, constituir-se en una associació de caràcter cultural que aglutinés tots els elements que se sentien atrets per aquesta mena d'activitats tan engrescadores.

En conseqüència i al poc temps, fundaren el conegut CENTRE D'ESTUDIS DEL BAIX FLUVIÀ amb seu social a Torroella de Fluvià i amb contribuents-socis de la comarca i de fora comarca, essent més tard integrat com a filial de l'Institut d'Estudis Empordanesos de Figueres. Recordem de passada, que el dia 15 de gener de 1983, complí i celebrà, el vint-i-cinquè aniversari de la seva fundació.

El zel d'aquest grup d'entusiastes afeccionats en matèries tan complexes per les quals el comú de la gent es sentia poc o gens preparats i essent, la major part d'ells, del ram de la gleva o terrassans, se'ls considerarà, una mica força curts de gambals, saberuts, excèntrics; fins a tal punt que, arribaren a topar amb el rector del poble el qual, també hi posava la cullerada de descrèdit i a la vegada, ajudava al comú a posar en quarentena les activitats que portaven a terme curulles de bona voluntat.

Arribats a aquestes consideracions no gens falagueres, el rector no volgué ésser menys que el grup esmentat i fent ús i certament abús de la seva autoritat com a clergue, amb discussions entremig, emprengué pel seu compte, puix que es tractava d'uns béns de l'església, un principi de restauració, ajudat per uns quants feligresos voluntaris, a picar parets i volta, per tal de treure'n l'arrebossat enlluït de calç, deixant la pedra neta de tota cobertura. La consolidació la volia començar per dintre quan a l'exterior tot estava per fer!

La sorpresa i l'esglai fou majúscul quan, empresa la feina i picant a l'atzar, amb magallons, començaren a arrancar trossos de calçobre que deixaven al descobert, no la pedra, sinó tot de colors indefinits que anaven prenent formes concretes a mida que l'esvoranc s'anava ampliant. Un desastre!

Va córrer la nova entre mitges veus fins que, d'una manera velada, arribà a oïdes del grup d'afeccionats... Ben aviat en tingué notícia el malaguanyat Dr. Miquel Oliva i Prat, Director dels Serveis d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona el qual, es traslladà ràpidament a Sant Tomàs de Fluvià on, davant els desgavells ja perpetrats per ignorants, donà ordre de suspendre tota mena d'activitats, cosa que comportà un cert enfrontament amb el rector. Vegi's escrit referent a l'assumpte, en la pàgina 428 dels Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos de Figueres, relatius a l'edició de l'any 1983.

La cosa quedà paralitzada durant un interregne força llarg d'esperes i d'indecisions en el transcurs de les quals, desaparegut el Dr. Oliva, la Diputació de Girona fent via, molt lentament, vers el Recuperament del Patrimoni artístic i cultural de les comarques gironines, emprengué l'obra de restauració de l'església tantes vegades citada, amb intermitències sovintejadades, l'any 1982, sota la direcció de l'il·lustre arquitecte-restaurador Sr. Joan Mª de Ribot i Batlle.

Restauració que, a mida que avançava, aparegueren les pintures insospitades. De descoberta fortuïta fou qualificada car, gràcies al mirament, suspicàcia i advertència del Sr. Ribot, es descobrí una falsa volta de rajols que tapava les pintures del sostre com, així mateix, les que hi havia en la conca absidial les quals, també estaven recobertes d'una capa de calç grassa.

Posades d'acord totes les autoritats provincials junt amb les de la Generalitat de Catalunya, es determinà emprendre seriosament, la restauració i conservació de les citades pintures, mentre que no es descuidava de l'arranjament i neteja de la part exterior, la primavera de l'any 1983, les quals, posteriorment traspassades a un suport adequat, foren traslladades al Centre de Conservació i restauració de Sant Cugat del Vallès del Servei de Museus de la Generalitat de Catalunya.

Una vegada restaurades, seran novament col·locades al seu lloc d'origen, cosa que encara no s'ha realitzat. Quan tot això s'hagi portat a cap, el conjunt romànic, no el primer ni el segon com s'ha dit, però sí un dels més **importants i extraordinaris** de Catalunya, haurà estat salvat.

Arribats a aquest punt, fem una breu referència històrica del monument per a la millor comprensió del lector.

El poblet de Sant Tomàs de Fluvià (50 habitants l'any 1970), està situat a uns 3 Km. al N.W. del cap del municipi en un indret de baixes elevacions, amb profusió de bosc: alzines, pins i antics conreus d'oliveres i terres primes de secà, just on s'acaba la plana empordanesa.

El poblet es formà a la vora del priorat benedictí de Sant Tomàs, segons sembla, fundat pels monjos de Marsella dels quals depenia, a l'entorn de l'any 1070, en terres de Fenolleres, senyor dels termes veïns. Es té notícia de la seva existència entre 1098 i 1380. Era regit per un prior, dos monjos i un sacerdot per a la cura d'ànimes i serveis religiosos. L'any 1789, fou convertit en parròquia. Feia temps que els monjos havien abandonat el petit priorat.

L'església, és un edifici romànic bastit sobre restes d'edificis anteriors al segle XI. La planta és d'una nau i tres absis semicirculars. Sembla que havia estat projectat en pla basical de tres naus. La coberta de la nau és de canó, com la dels braços del transepte i la dels absis és de quart d'esfera. Havia tingut un petit claustre del qual en queden restes d'una paret del pati que queda adossat al S.W. de l'església i altres dependències que formaven part de l'abadia.

A Sant Tomàs de Fluvià, s'han fet tres campanyes d'excavació a fora i a dins on es practicaren cales al subsòl. S'hi trobà ceràmica grisa emporitana, campaniana, terra sigil·lata, ímbrex i trossos d'estuc de colors diferents. S'excavà una sitja i una sepultura amb troballes de monedes visigòtiques i fragments de terrissa d'aquesta època. La cronologia de les troballes va del segle II a.C. fins al segle VIII d.C.

El material trobat fou dipositat degudament catalogat, al Museu Arqueològic de Girona.

Pel lector que tingui el gust d'ampliar coneixements i detalls més precisos, pot consultar les obres que a continuació se citen.

SANT TOMÀS DE FLUVIÀ- LA HISTÒRIA, EL MONUMENT I LES PINTURES de Josep Calzada i Oliveres. Llibre publicat per la Diputació de Girona, l'any 1983. Conté fotografies en blanc i negre i totes les de les pintures a tot color. És una edició de noble contextura i d'una exhaustiva temàtica històrica que es recomana com a única. L'edició fou molt limitada i en general, només es troba en les biblioteques provincials, ajuntaments i en determinats centres culturals.

GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA (L'EMPORDÀ), de Joan Badia i Homs. Edició Gran Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA S.A., Barcelona, 1974.

L'ARQUITECTURA MEDIEVAL DE L'EMPORDÀ, de Joan Badia i Homs. Volums II A i II B. Editat: Excma. Diputació de Girona, any 1981.

Torroella de Fluvià, setembre de 1986